



Agentschap
Opgroeien



Vlaanderen
is welzijn

Inhoudelijk verslag (2)

**Innovatief project van de dienst 'Crisishulp aan Huis' –
De Cocon, Jeugdhulp aan huis en OSD Oost-Vlaanderen.**

Crisisbegeleiding in geval van hoogdringende jeugdhulpvragen

(10 december 2020)

Inhoudsopgave deel 2

1	Op weg naar een gezamenlijk project (OSD en 'De Cocon').....	3
2	Gezamenlijke projectopzet	3
3	Werkafspraken	9
4	De eerste casus binnen het innovatief project	11
4.1	Beknopte schets van aanmelding	11
4.2	Cijfers en EXIT-vragenlijst	11
5	De tweede casus binnen het innovatief project	12
5.1	Beknopte schets van aanmelding	12
5.2	Cijfers en EXIT-vragenlijst	12
6	De derde casus binnen het innovatief project	12
7	Wat heeft gewerkt in de 2 casussen?	13
8	Aanzet tot module 'veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp'	13
9	Aanbeveling – vervolg	17
10	Bijlage: Over Signs of Safety.....	18

1 Op weg naar een gezamenlijk project (OSD en 'De Cocon')

Sinds enkele jaren beschikt de jeugdrechter binnen de procedure van hoogdringendheid over zowel plaatsingsmaatregelen als over de mogelijkheid om ambulante en mobiele werkvormen te verplichten. Vanuit de praktijk werd vastgesteld dat het zoeken is hoe de kaders van Crisishulp en het kader van de maatregel hoogdringendheid beter op elkaar kunnen aansluiten. Zowel vanuit 'De Cocon' als vanuit het OSD werd de wederzijdse wens geuit om in de context van een hoogdringende maatregel te zoeken naar een gesystematiseerde en doordachte praktijkontwikkeling in deze context, waarbij zowel de methode Families First als de ASH ingezet kunnen worden.

OSD was niet zozeer op zoek naar een methode, maar wenst samenwerking en doordachte praktijkontwikkeling in de context van een hoogdringende maatregel waarbij zowel FF, ASH WP en ASH zoeklichtfunctie mogelijk kunnen zijn, zonder hier al een uitspraak over te doen. OSD richt zich in deze op de casussen met hoogdringendheid en op hoe Signs of Safety kan geïntegreerd worden in de oplossing, waarbij veiligheid, veiligheid inschatten en betrekken van het sociaal en familiaal netwerk belangrijk zijn.

We spraken af dat dit een onderdeel zou worden van het innovatief project en dat we dit samen zouden uitwerken. Dit gebeurde op 26 april en 31 mei 2018.

Tijdens deze twee vergaderingen werd nader kennis met elkaar gemaakt en werd de manier van werken uitgewisseld. Tevens werd verkend aan de hand van concrete casussen hoe samenwerking in kader van dit project er zou kunnen uitzien.

Op 4 juli 2018 werd de gezamenlijke projectopzet uitgewerkt.

2 Gezamenlijke projectopzet

Aanleiding

Sinds 2012 heeft de afdeling Ondersteuningscentra en Sociale Diensten Jeugdrechtbank (OSD) de omslag gemaakt naar een oplossings- en krachtgerichte werking, die uiteindelijk in 2015 haar methodische uitdrukking vindt in *Signs of Safety*. De keuze voor een krachtgerichte benadering omvat een paradigmashift. Ze is gekenmerkt door een andere wijze van benaderen en in relatie treden met minderjarigen en ouders, gebaseerd op een andere plaats toewijzing van het weten. Dit omvat een herbekijken van wie geautoriseerd is drager te zijn van een weten en producent van betekenisgeving in het leven van kinderen en hun ouders.

De keuze voor krachtgericht werken houdt verband met een intern afdelingstraject "Zorg om en in verandering" dat werd opgestart ingevolge de ingrijpende impact die de toepassing van het Decreet Integrale Jeugdhulp van 12 juli 2013 had op de afdeling OSD en de werking van de Ondersteuningscentra en de Sociale Diensten gerechtelijke jeugdhulpverlening. De afdeling OSD heeft als opdracht om in jeugdhulp de maatschappelijk noodzakelijke en gerechtelijke jeugdhulpverlening te borgen. De wijziging van het mandaat en de opdracht van OSD uit zich in haar vernieuwde missie binnen het agentschap Jongerenwelzijn:

Vanuit ons specifiek mandaat gaan we tot het uiterste om samen met de cliënt, zijn netwerk en al dan niet professionele hulp, mee hoop te creëren voor de toekomst opdat kinderen veilig zouden kunnen opgroeien.

In aanvang ging de afdeling OSD voor opleiding in oplossings- en krachtgericht werken in zee met Vraagkracht (Nederland), maar ze is blijven zoeken, tot op heden, naar een werkwijze op maat van haar maatschappelijke opdracht in "jeugdbescherming" in Vlaanderen. Deze werd in 2015 gevonden in het praktijkmodel *Signs of Safety*, dat werd ontwikkeld door Andrew Turnell en Steve Edwards in West-Australië. Om haar vernieuwde opdracht en missie waar te maken, vindt de afdeling OSD steun in het oplossings- en krachtgericht werken, waarbij zij in de maatschappelijke noodzakelijke en gerechtelijke jeugdhulpverlening inzet op het ontginnen en aansluiten bij de krachten van de cliënt en zijn netwerk en haar focus legt op veilig en hoopvol opgroeien van kinderen.

Maar West-Australië is Vlaanderen niet. In 2016 is de afdeling OSD van start gegaan met een implementatietraject waarin centraal wordt ingezet op voortgezette opleiding gericht op verschillende groeithema's, ondermeer: het kind en het netwerk als actieve partner, krachtgerichte assessment en veiligheidsplanning. Het werken met netwerken in functie van veiligheid van minderjarigen werd intussen

verbreed naar aanleiding van de kennismaking met *Family Finding*¹. De focus op veiligheid en veilig opgroeien van kinderen in *Signs of Safety* werd verbreed en heeft aansluiting gemaakt op de inzichten van *Family Finding* over werken met het netwerk in functie van het welzijn van minderjarigen op lange termijn. Dit betreft een termijn die jeugdhulpverlening niet kan overbruggen, maar wel door een voor minderjarigen en ouders betekenisvol netwerk in hun leven. We zijn ervan overtuigd dat jeugdbescherming van bij de start van haar interventie in het private veld van opvoeden haar praktijk en samenwerkingsprocessen moet inrichten op het maken van een aansluiting op het netwerk, zodat deze alle kansen heeft om zich als actieve partner te positioneren en dit ook alle kansen biedt om samen met de ouders/opvoedingsverantwoordelijken bij te dragen tot de veiligheid en welzijn van minderjarigen.

Naast het lerend experimenteren in de praktijk vertrekkende van bij de groeithema's werd tegelijk ook de keuze gemaakt voor een implementatietraject waarin centraal een onderzoeksfunctie is opgenomen. Oogpunt is de implementatie van *Signs of Safety* op maat maken van jeugdbescherming in Vlaanderen. Hiervoor werden 10 onderzoeks-consulenten in Vlaanderen geselecteerd. Zij hebben de opdracht om bij te dragen tot een toepassing van het praktijkmodel *Signs of Safety* op maat van de opdracht en werking van OSD in Vlaanderen. Finaal zal dit omstreeks einde 2019 uitmonden in en gestalte geven aan een herschrijving van de huidige werkingsprocessen van case-onderzoek en case-management van de Ondersteuningscentra (OCJ) en Sociale Diensten Jeugdrechtsbank (SDJ) op grond van mogelijks ook andere dan deze huidige ijkpunten.

De wijziging van het mandaat van de afdeling OSD heeft als gevolg dat - weliswaar in verbinding met haar geschiedenis van jeugdbescherming in jeugdhulp en met de voor haar belangrijke partners in de Bijzondere Jeugdbijstand - ze nog verder is "verbijzonderd". Aldus, ze heeft ook gevolgen voor de samenwerking met de voor haar van weleer belangrijke samenwerkingspartners in de sector van de Bijzondere Jeugdbijstand. Het is een sector bij uitstek die zich kenmerkt door kunde betreffende een werking die het hoofd kan bieden aan en ingaan op de meerstemmigheid die plaats vindt binnen de driehoek gevormd door de onder mandaat staande minderjarige (en zijn ouders, gezin en context), de overheidsinstantie OCJ/SDJ en de jeugdhulpaanbieder.

Deze opdracht in samenwerking combineert zich nu uitdrukkelijk met een nieuwe vereiste, met name: er verder vorm aan te geven vertrekkende van bij de keuze voor een paradigmashift naar oplossings- en krachtgericht werken, geënt op een methodische keuze voor *Signs of Safety* en *Family Finding*.

Net zoals dit van consultanten OSD een omslag en een leertraject vergt, een verwerven van ook nieuwe competenties, een loslaten van bekende wegen in procesvoering en zoeken naar nieuw peillood en kompas zal dit ook de jeugdhulpaanbieder die samenwerkt met consultanten OSD voor een nieuwe uitdaging plaatsen.

We zijn ervan overtuigd dat deze nieuwe uitdagingen in jeugdbescherming best tegelijk en in partnerschap worden opgenomen tussen de afdeling OSD en de voor haar bevoorrechte partners. We bevinden ons op een ideaal moment in het implementatietraject, met name: een moment waarop het veranderingstraject volop lopende en niet is afgerond. Dit betekent dat er op heden ruimte is om de voor OSD belangrijke samenwerkingspartners in haar veranderingstraject actief te betrekken en plaats te geven op een moment waarop wederzijdse beïnvloeding en input bij de nieuw vorm te geven samenwerkingspraktijk en gezamenlijke competentie-ontwikkeling nog voluit mogelijk is.

Aldus, de afdeling OSD bevindt zich op heden in een fase van haar implementatietraject (2016 -2019) waarin ruimte ontstaat voor een betrekken van de voor haar belangrijke partners in jeugdhulp, zodat deze mee vorm kunnen geven aan de toekomstige krachtgerichte jeugdbeschermingspraktijk in Vlaanderen. De gezamenlijke ontwikkeling van een vernieuwde samenwerkingspraktijk heeft dan alle kansen om te worden ingeschreven en verankerd in de toekomstige nieuwe werkingsprocessen van de diensten OCJ en SDJ. Een vernieuwde samenwerkingspraktijk en gedeelde visieontwikkeling voor diensten en organisaties actief in de maatschappelijke noodzakelijke en gerechtelijke jeugdhulpverlening is noodzakelijk wil jeugdhulp in

¹ Family Finding is een benadering ontwikkeld door Kevin A. Campbell. Ze biedt methoden en strategieën om familieleden van kinderen in de jeugdzorg te vinden en te engageren. Het doel is om elk kind met zijn familie te verbinden zodat het betekenisvolle en blijvende relaties heeft met volwassenen die hem gedurende heel zijn leven ondersteunen. In het proces van Family Finding worden familieleden opgezocht die het kind niet kent of met wie zij contact heeft verloren. Familieleden die bereid zijn om levenslang met haar in verbinding te gaan worden samengebracht in bijeenkomsten. Vanuit hun verbinding, affectie en bezorgdheid voor het kind vormen ze haar 'levenslange netwerk' dat haar helpt helen na moeilijke ervaringen. Het streven is dat het kind (opnieuw) blijvend op een veilige manier in een gezin kan verblijven en deel uitmaakt van een gemeenschap. De familieleden worden door de hulpverleners geholpen om realistische en duurzame plannen te maken om de lange termijn noden van het kind te vervullen (Campbell, K. & Family and Children's Services of the Waterloo Region, 2017; National Institute for Permanent Family Connectedness, 2019)

Vlaanderen slagkrachtig inzetten op een effectieve en efficiënte trajectvoering ten voordele van hulp aan “kinderen in gevaar”.

Op heden stellen de diensten OSD vast dat “jeugdbescherming” in Vlaanderen slagkracht mist omwille van de te lange wachtlijsten voor kinderen in gevaar, maar ook omwille van een gemis aan een duidelijk en praktijk afgestemd partnerschap met private jeugdhulpaanbieders. Deze slagkracht kan worden verhoogd door onder meer in te zetten op het bundelen van de krachten van de praktijkwerkers in voor hen duidelijke en afgestemde samenwerkingsprocessen.

Noodzaak en snelheid

Zoals gezegd hebben de overheidsdiensten OSD de opdracht om de maatschappelijke noodzakelijke (MANO) jeugdhulp te borgen op het continuüm van de aanklappende tot de gerechtelijke jeugdhulpverlening. In geval van (hoog)dringende vragen moeten zij zich richten tot het meldpunt crisisjeugdhulpverlening (CJ) dat werkt op grond van twee basisbegrippen, met name: crisis en vrijwilligheid. Moeilijkheid voor de consulenten OSD bij het nemen van deze operationele weg naar jeugdhulp in geval van urgente hulpnoden is dat de MANO jeugdhulp werkt volgens twee andere begrippen, die moeilijk verzoenbaar zijn met de werking van het hulpprogramma Crisisjeugdhulp. De centrale en leidinggevende begrippen in de realisatie van “jeugdbescherming” binnen de context van jeugdhulp zijn andere dan deze werkzaam binnen CJ, met name: veiligheid en maatschappelijke noodzaak.

De realisatie van een slagkrachtige en krachtgerichte jeugdbescherming betekent dat er op dit punt nood is aan innoveren. **Deze innovatie houdt verband niet enkel met nieuwe krachtgericht- en oplossingsgerichte concepten en een paradigmashift, maar ook met een vanuit de praktijk exploreren en vorm geven van een vernieuwde samenwerkingspraktijk tussen de afdeling OSD en de private jeugdhulpaanbieders ten voordele van urgente bescherming van kinderen in gevaar.**

Innovatieve projecten kunnen hiertoe mede bijdragen, in het bijzonder projecten die jeugdhulpaanbieders betrekken die in het gewijzigde landschap van jeugdhulpverlening blijvend hun kernopdracht en competentie-ontwikkeling oriënteren op de uitdagingen verbonden aan de realisatie van de maatschappelijke noodzakelijke en gerechtelijke jeugdhulpverlening.

Niet alle jeugdhulpaanbieders, ook niet binnen de sector Bijzondere Jeugdbijstand, maken deze keuze. Er zijn jeugdhulpaanbieders die zich oriënteren op de aanmeldingen en samenwerking met de Brede Instap en op de rechtstreeks aanmeldingen vanuit cliënten met een vrijwillige hulpvraag. Daarom is het van belang om in het innovatieve project in te zetten op een jeugdhulpaanbieder die wel de keuze heeft gemaakt en zich oriënteert op een versterken van de praktijk van jeugdbescherming in jeugdhulp in Vlaanderen, in het bijzonder op het moment dat OSD zich richt met een dringende vraag tot het meldpunt CJ en de focus neemt op werken met het netwerk en veiligheidsplanning, ten voordele van perspectief exploreren en construeren voor een terugkeer van een kind/jongere naar huis en/of naar zijn natuurlijke context.

De samenwerkingspartner van OSD in CJ staat tegelijk voor de uitdaging om - op grond van een samen met de afdeling OSD *out of the box* denken inzake het betrekken van het netwerk als actieve partner in de jeugdbescherming en het nemen van een focus op veiligheidsplanning - zijn huidige module CJ inhoudelijk en organisatorisch te herbekijken in afstemming op wat nodig is voor de implementatie van *Signs of Safety* en *Family Finding* op maat van jeugdbescherming in Vlaanderen.

Op heden bestaat er geen aanbod in het hulpprogramma CJ dat hier een afdoende antwoord op biedt, niet qua inhoud, noch qua werkingstermijn. Gevolg is dat op heden “kinderen in gevaar” en hun gezin louter benaderd worden als zijnde in crisis, er onvoldoende zorg voor hen wordt gedragen, noch geactiveerd worden tot participatie samen met hun betekenisvol netwerk aan veiligheidsplanning. Er wordt als het ware in CJ zoals dit vandaag wordt vorm gegeven, geantwoord naast de zorgnood van kinderen in gevaar. Eens kinderen in gevaar het programma CJ binnengaan, geraken zij samen met hun gezin nog meer op drift en komen er terecht in een jeugdhulp carrousel. Daarbij komt dat ouders tijdens deze roller coaster in jeugdhulp niet tijdig worden aangesproken op het nemen van verantwoordelijkheid en deelname aan veiligheidsplanning in samenwerking met hun sociaal en familiaal netwerk. Op een urgente vraag naar MANO jeugdhulp volgt aldus een verhit parcours waarin ook de aanmelder en de betrokken jeugdhulpverleners nog vooral begaan zijn niet met MANO hulpverlening, maar met het zoeken van vervolghulp op de niet afdoende CJ, die zelden een adequaat antwoord biedt. Bovendien geraakt de jeugdhulp, samen met de jeugdmagistraten, binnen context van de

huidige operationalisering via het netwerk CJ van antwoorden op MANO jeugdhulpvragen zelf in crisis. Getuige ook binnen deze context de steeds toenemende adressering van jeugdmagistraten ten aanzien van het kabinet van Minister Vandeurzen met de vraag naar adequate antwoorden van jeugdhulp op “kinderen in gevaar”.

Samengevat: De huidige jeugdhulporganisatie staat op heden nog steeds voor de uitdaging om een besluitvorming inzake maatschappelijke noodzakelijke tot afdwingbare jeugdhulpverlening, ten voordele van een snelle en noodzakelijke interventie, gericht op veiligheid van minderjarigen, effectief te realiseren. Snelle interventie in jeugdhulp vandaag is georganiseerd en gebeurt op grond van het begrip crisis. Dit heeft als gevolg dat organisatie van jeugdhulp ten voordele van een gepast antwoord op een onveilige situatie voor minderjarigen in de organisatie van jeugdhulp te eenzijdig wordt verteerd en ingevuld volgens een logica van crisisjeugdhulpverlening, die een korte tussenkomst vooropstelt en gebaseerd is op de premissen van een vrijwillige vraag naar hulp. Dit heeft als gevolg dat veelal getraumatiseerde minderjarigen (en vaak ook hun ouders), geconfronteerd met verwaarlozing tot ernstige hechtingsproblemen, dezelfde ervaringen ondergaan als deze die aanleiding waren voor het reclameren van hulp als gevolg van een door jeugdhulp geïnstalleerd inhoudelijk niet afgestemd en bovendien sterk intermitterend traject. Vanuit het perspectief van de minderjarige (en zijn ouders) is een dergelijk traject op haar beurt gekenmerkt door verwaarlozing en een steeds breken van existentiële banden en zijnsplaatsen.

Inhoudelijke uitwerking

Doelgroep

Minderjarigen (hun ouders en hun sociaal en familiaal netwerk) waarvoor de SDJ Gent of de SDJ Dendermonde aanmeldt met een (hoog)dringende vraag op heden bij het meldpunt CJ.

Doelstellingen

Vernieuwde samenwerkingspraktijk exploreren in geval van (hoog)dringende jeugdhulpvragen (wie doet wat wanneer, gebaseerd op een gedeelde trajectvisie en trajectvoering) van OSD en de private jeugdhulpaanbieder De Cocon vzw ten voordele van het betrekken, ondersteunen en activeren van het betekenisvolle netwerk van kinderen, jongeren en ouders met het oog op veiligheidsplanning ten voordele van een terugkeer naar huis. Dit laatste gebeurt al zo vroeg als mogelijk in de procesgang. We geven voorrang in het innovatieve project op het aansluiten op de start van een gerechtelijk jeugdhulptraject, in het bijzonder binnen de procedure van hoogdringendheid.

Op grond hiervan wordt vanuit de exploratiepraktijk op drie vlakken beleidsmatige input gegenereerd, afgestemd op de implementatie van *Signs of Safety* en *Family Finding* in de jeugdbeschermingspraktijk:

1. Nieuw vorm te geven kracht- en netwerkgerichte samenwerkingsprocessen;
2. Gezamenlijke competentie-ontwikkeling en uitwisseling;
3. Vormgeving van een nieuwe “module veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp” .

Te verkennen onderdelen in de samenwerkingspraktijk tijdens het innovatief project (niet exhaustief):

- In beeld brengen van het netwerk van minderjarige en ouders (*family finding* met focus op veiligheid en welzijn): hoe, wie, wanneer, waar
- Communicatie aan het netwerk van het belang van gedeelde zorg en gedeeld opvoederschap voor kinderen, jongeren en ouders: hoe, wie, wanneer, waar
- Contacteren en voorbereiden van het netwerk op een netwerkoeverleg: hoe, wie, wanneer, waar
- Bepalen van de werkwijze en procesvoering van een eerste netwerkoeverleg met focus krachtgericht assessment voor aanzet tot veiligheidsplanning van en door minderjarige, ouders en hun netwerk: hoe, wie, wanneer, waar
- Huiswerk aan netwerk in functie van voorbereiding op bijdrage aan de veiligheidsplanning en welzijn van minderjarigen
- Minderjarige als actieve partner: hoe, wat, waar en wanneer
- Formulering van gevaarboodschap en bodemeisen door overheid
- Veiligheidsdoelen en veiligheidsplanning i.s.m. minderjarige, ouders en netwerk

- Uitvoering en opvolging van de veiligheidsplanning
- Evaluatie veiligheidsplan
- Uitschrijven van de samenwerkingsprocessen in geval van (hoog)dringende MANO jeugdhulp, in het bijzonder binnen de context van de procedure hoogdringendheid.
- Nieuw vorm te geven module in CJ (“module veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp”), als mogelijke aanzet van de organisatie van een “hulpprogramma urgente jeugdbescherming” binnen het huidige programma CJ.

Afspraken

Dossiers worden niet tegelijk, maar één na één in experimentele praktijk genomen door praktijkwerkers OSD en De Cocon vzw. Tijdens de periode van 1 jaar worden er een drietal dossiers opgenomen in het experiment.

De praktijkmedewerkers worden ondersteund en geflankeerd door een reflectief team (“slow thinking team”) samengesteld uit de praktijkwerkers en de stafmedewerkers van OSD en De Cocon vzw. Dit team komt alvast eerste keer samen binnen de week na opdracht van de jeugdrechter aan de SDJ en heeft als taak om de (hoog)dringende hulpvraag MANO bij SDJ Gent en SDJ Dendermonde door te nemen en op grond van de eerste informatie verschillende scenario’s te verkennen met focus op het betrekken van het betekenisvolle netwerk van kind, jongere en ouders in veiligheidsplanning. Er wordt eveneens bekeken waar het reflectief team (doorgaans bij monde van de consulent) tijdig connectie maakt met de betrokken jeugdrechter met oog op verkrijgen van het nodige fiat van de jeugdrechter voor de actualisering van de voorbereide stappen van het reflectief team.

Daarnaast heeft het reflectief team ook als functie om voor de praktijkwerkers te functioneren als een veilige haven tijdens een casusbespreking waar de te zetten stappen van de consulent in samenwerking met de praktijkmedewerker van De Cocon vzw en in de procesgang met de cliënt en zijn netwerk worden verkend en voorbereid.

Voor de casusbespreking wordt gebruik gemaakt van het SOS framework (3 kolommen en 8 elementen).

Verslaggeving van de reflectieve teams wordt wisselend opgenomen door de stafmedewerkers van OSD en De Cocon vzw.

De betrokken cliënten en hun netwerk worden middels een feedbacklus -interview door de regioverantwoordelijke OSD en bij voorkeur in samenwerking met de betrokken jeugdrechter bevestigd over hun ervaring met het betrekken van hun netwerk in functie van veiligheidsplanning bij (hoog)dringende MANO jeugdhulpvragen. Hiervoor zal door OSD een interviewleidraad worden samengesteld met “krachtgerichte vragen”.

In geval regionale staf OSD en consulenten in de praktijk in tandem werken maken zij gebruik van Domino (contactfiche) voor documentatie en noodzakelijke opvolgingsinformatie.

OSD en De Cocon vzw bekijken of de Domino toepassingen (Domino SOS/Binc) een ondersteunende functie kunnen hebben tijdens het innovatief project.

Voor elke case wordt bij voleindiging het script geschreven die een weergave biedt enerzijds, van de gezette stappen in samenwerking OSD/De Cocon vzw en de contacten/overleg met de cliënt en zijn netwerk en anderzijds, van de reflectieve vraagstukken die deze stappen in het reflectief team hebben begeleid. Dit script geeft ook een beschrijving van de concrete veiligheidsplanning, met weergave van de rol van de consulent, de rol van de jeugdhulpaanbieder, de rol van het netwerk en de rol van de jeugdrechter in de vormgeving, opvolging en evaluatie van de veiligheidsplanning.

Wijze van opvolging en evalueren

Tijdens het innovatief project wordt door praktijkwerkers, reflectief team en directies ingezet op alle kansen bieden aan reflectie, zoeken naar eerstvolgende stap in de samenwerking en in relatie tot de cliënt en zijn netwerk. De houding in dit innovatief project is niet één van evalueren, maar van experimenteren, uitproberen en *out of the box* denken.

Opvolging en evaluatie is aldus niet de focus van de praktijkwerkers en het reflectief team. Zij hebben eerder een opdracht om tijdens de duur van het innovatief project niet te besluiten, maar te blijven openen voor experimenteren buiten de bekende praktijk- en denklijnen (*out of the box*).

Waar nodig kan naast de methode van de gevalbespreking hiervoor ook gebruik worden gemaakt van de “intervisie-methode” gehanteerd binnen *outreaching consult*.

Opvolging en evaluatie gebeurt door de stuurgroep.

Eindproduct

Het eindproduct betreft een documentatie van de gelopen trajecten, met een analyse van de werkzame elementen in de organisatie en samenwerkingsprocessen van OSD en de private jeugdhulpaanbieder De Cocon vzw. Zij omvat ook een eerste inhoudelijke aanzet voor de ontwikkeling van een nieuw vorm te geven module in CJ (“module veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp”), als mogelijke aanzet van een organisatie van een “hulpprogramma urgente jeugdbescherming” gebaseerd op andere dan de huidige centrale begrippen werkzaam binnen het huidige programma CJ.

Overdracht naar andere voorzieningen

Voor overdracht naar andere voorzieningen kan over het innovatief project feedback worden gegeven op de Vlaamse Forumgroep SOS. De Regioverantwoordelijke OSD Oost-Vlaanderen en De Cocon vzw zijn lid van deze Forumgroep. De overdraagbaarheid wordt mede bepaald door deze Vlaamse Forumgroep SOS en de initiatieven die zij zal nemen ten voordele van een met private jeugdhulpaanbieders afgestemde implementatie van *Signs of Safety* en *Family Finding* in Vlaanderen.

Dit innovatieve project zal ook de verbinding maken met de Provinciale Netwerkstuurgroep Crisisjeugdhulpverlening (PNWSG) in Oost-Vlaanderen en op deze stuurgroep uitwisselen over de stand van zaken van het innovatieve project. Wij zullen ook vragen aan de PNWSG naar deelname aan de stuurgroep van het innovatief project van twee partners in crisisjeugdhulpverlening, met actieve betrokkenheid in de dagelijkse praktijk, en afkomstig uit resp. de praktijk CJ binnen de IJH en de praktijk CJ binnen GGZ Radar.

Externe overdraagbaarheid

De afdeling OSD zet in tijdens haar implementatietraject SOS op een intern veranderingstraject in Vlaanderen in samenwerking met voor haar belangrijke partners en jeugdhulpaanbieders. Dit is een traject dat loopt tot minstens einde 2019. Voor einde 2019 worden er geen conclusies gemaakt. Er kan wel worden deelgenomen door de afdeling OSD aan internationale bootcamps SOS. In november 2018 heeft een bootcamp SOS plaats te Dublin. De opportuniteit kan worden bekeken voor een presenteren van het innovatief project, met bijvoorbeeld een weergave van het feedbacklus interview van de betrokken cliënten in het innovatief project. Meerwaarde van dergelijke presentaties is het vinden van weerklank bij externe en/of internationale partners in jeugdbescherming werkzaam met SOS.

In geval er in de provincie Oost-Vlaanderen initiatief wordt genomen door de afdeling OSD voor de organisatie van een *Gathering SOS* voor haar medewerkers (of ruimer) en/of voor de creatie van arrondissementele intersectorale leerplatforms voor uitwisseling van goede leerpraktijken (zie: aanzet bij infosessies SOS door Forumgroep SOS Oost-Vlaanderen), dan kan het innovatieve project ook haar ervaringen op deze fora delen.

- Daarnaast wordt de beleidsrelevante input gebundeld en zal zij bijdragen aan de vormgeving van een nieuw vorm te geven module in CJ (“module veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp”), en eveneens een aanzet geven ten voordele van de organisatie van een “hulpprogramma urgente jeugdbescherming” binnen het huidige programma CJ, geënt op veiligheidsplanning in samenwerking met het netwerk van resp. de minderjarige en de betrokken ouders en opvoedingsfiguren.

Effectief innovatief

Dit innovatief project is innovatief omdat zij ingaat op een lacune in de huidige weinig krachtgerichte en slagkrachtige organisatie van jeugdhulp en haar ontoereikende antwoorden op (hoog)dringende vragen binnen CJ van OSD ten voordele van kinderen in gevaar.

Relevantie en meerwaarde voor de cliënt

De meerwaarde en relevantie van het innovatief project is meervoudig:

1. Een andere inrichting van antwoorden op urgente vragen gesteld door de consulent van de JRB aan het meldpunt CJ met oogpunt jeugdbescherming, en volgens haar logica en begrippen (veiligheid en MANO).

De uitdaging hierbij is vooral snelle inzet van de private jeugdhulppartner op betrekken naast het professioneel netwerk, van ook het sociaal en familiaal netwerk op veiligheidsplanning, en dit in afgestemde samenwerking met de consulent SDJ.

2. Bijkomende inzet van dit innovatief project is om jeugdrechters actief te . betrekken in de beleidskeuze van de afdeling OSD inzake SOS (kracht- en oplossingsgericht werken) en hiermee ook kracht- en oplossingsgericht aan de slag te gaan in de samenwerking met consulenten in dagelijkse praktijk, met oog op verantwoordelijkheid nemen van ook het sociaal en maatschappelijk netwerk, en met focus op de toekomst van de minderjarige. En in deze toekomst is er geen consulent, noch jeugdrechter betrokken. Op deze paradigmashift zetten we in binnen context van (hoog)dringende gerechtelijke jeugdhulpvragen.
3. Jeugdrechters zijn bezorgd en beschouwen op heden de afdelingskeuze van de Ondersteuningscentra en Sociale Diensten van de Jeugdrechtbank voor het praktijkmodel Signs Of Safety als een (neo-liberaal) terug trekken van de overheid op haar maatschappelijke verantwoordelijkheid in jeugdhulp voor kinderen en jongeren en een terug brengen van verantwoordelijk louter bij de kinderen, jongeren, ouders en hun netwerk. Wij achten deze kritische stem erg van belang, en we zijn zelf ook kritisch in de uitvoering van onze maatschappelijke opdracht.
4. Zeker is dat als een familiaal en sociaal netwerk vorm kan krijgen voor kinderen en jongeren, doorheen de inzet van consulenten, jeugdrechters en private jeugdhulpaanbieders (wars van al dan niet oorspronkelijke plaatsing van minderjarigen) langer betekenis kan hebben in het leven van minderjarigen en hun ouders, veel langer dan professionele jeugdhulp en jeugdmagistraten in het toekomstige leven van minderjarigen en hun ouders kunnen hebben.
5. Het is belangrijk om het belang van jeugdhulp te denken en vorm te geven vanaf een urgente vraag vanuit de idee dat wij (consulenten, jeugdmagistraten en private jeugdhulppartners) slechts tijdelijk in het leven van minderjarigen aanwezig zijn. En aldus onze interventie vanuit de kennis van deze tijdelijkheid en met oog op de toekomst van kinderen en jongeren in hun volwassen leven mede vorm geven aan onze interventie, jeugdhulp en parcours dat we (eindig) met hen kunnen lopen.

3 Werkafspraken

Na goedkeuring van het project door het Agentschap Jongerenwelzijn (nu Agentschap Opgroeien) werden er op 18 december concrete werkafspraken gemaakt.

Dossiers worden niet tegelijk, maar één na één in experimentele praktijk genomen door praktijkwerkers OSD en De Cocon vzw. Tijdens de periode van 1 jaar worden er een drietal dossiers opgenomen in het experiment.

De onderzoeksconsulenten Signs of Safety voor Oost-Vlaanderen Alexander Castelein (consulent verbonden aan de 'Sociale dienst van de jeugdrechtbank' Gent) en Lies Van Nuland (consulent verbonden aan de 'Sociale dienst van de jeugdrechtbank' Dendermonde) zullen in dit experiment de casussen als consulent begeleiden. Voor 'De Cocon' zullen ervaren crisisbegeleiders ingezet worden tijdens het experiment. Om een match tussen vraag en aanbod te faciliteren in kader van dit experiment wordt een halftijdse crisisbegeleider vrijgesteld van reguliere crisisbegeleidingen.

Volgende uitgangssituaties bij de start van de samenwerking in casussen hoogdringendheid zijn mogelijk:

- Verblijf (private jeugdhulpaanbieder) + module veiligheidsplanning De Cocon
- Verblijf (context) + module veiligheidsplanning De Cocon
- Verblijf (gezin) + module veiligheidsplanning De Cocon

De eerste casus kan starten vanaf 14/01 en is een casus vanuit SDJ Gent. De tweede casus wordt opgenomen door SDJ Dendermonde. De selectie van de casus gebeurt door de teamverantwoordelijke SDJ met fiat van de jeugdrechter. Inlichting over het project gebeurt door teamverantwoordelijke SDJ met de leidend jeugdrechter voor de start van het project.

De voorziene duurtijd 'module veiligheidsplanning' wordt bepaald op 6 weken, uitzonderlijk verlengbaar met 2 weken in die gevallen dat voor einde van de procedure hoogdringendheid (HD) er geen overstap naar de vrijwilligheid (gemandateerde voorziening) kan worden gemaakt en/of binnen de duurtijd van de procedure HD van 60 dagen geen aansluitende gerechtelijke vervolghulpverlening kan worden opgestart.

Criteria en aandachtspunten bij de selectie van de casus voor het innovatief project (drie cases in totaal, serieel opgenomen):

- Er wordt vooraf ingeschat dat binnen de duur van 6 weken er tot een werkbaar veiligheidsplan kan worden gekomen.
- De jeugdrechter geeft het fiat dat er mogelijkheid is om met veiligheidsplan naar huis toe te werken.
- De ouders zijn beschikbaar (niet in gevangenis, in collocatie enz.). Tevens is er inschatting dat het netwerk kan worden gemobiliseerd. Er dient een dynamiek binnen een termijn van 6 weken mogelijk te zijn.
- Belangrijke informatie over werken met ouders en context (cfr. belangrijke info over agressie) wordt gedeeld.
- De consulent en gezinsmedewerker zijn in de periode van 6 weken vanaf start casus aan het werk (dus geen lange periode van verlof)
- Beide zijn vlot voor elkaar bereikbaar via werk GSM/crisisnummer

Verdere afspraken

- Bij begin van een traject heeft de consulent in afstemming met de jeugdrechter en vertrekkende van bij informatie van politie en parket ingezet op vinden/bepalen van de eerste verblijfsfunctie van waaruit het jeugdhulptraject en veiligheidsplanning kan worden opgestart. Er wordt waar nodig hiervoor ook samen gewerkt met het meldpunt Crisisjeugdhulp (CJ).
- Van zodra de casus is geselecteerd en is weerhouden voor het innovatief project SOS neemt de consulent contact met De Cocon en kondigt aan dat hij/zij het meldpunt daaropvolgend informeert over deze selectie. Op grond hiervan zal het meldpunt geen verdere vraagverheldering maken. Het crisismeldpunt wordt op de hoogte gehouden over de casus .
- In de procesgang is de voorleiding bij de jeugdrechter een belangrijk momentum waarop alle actoren (consulent, cliënt en jeugdhulpaanbieder De Cocon) aanwezig zijn. Hier wordt middels de autoriteit van de jeugdrechter de reden van gerechtelijke tussenkomst duidelijk gesteld, evenals het belang van inzet door de ouders en het netwerk om samen met de jeugdhulpverlening een veiligheidsplan te maken dat een antwoord biedt op de bodemeisen inzake veiligheid van de betrokken minderjarige. Op de voorleiding worden ook duidelijk de gevolgen verwoord in geval er onvoldoende wordt ingezet op veiligheidsplanning (kind keert niet terug naar huis of kan niet thuis blijven). De jeugdrechter duidt ook het belang om iemand mee te nemen uit het netwerk op een volgend overleg met de consulent en de gezinsmedewerker van 'De Cocon'.
- Onmiddellijk aansluitend op de voorleiding wordt in de driehoek consulent – minderjarige/ouders – gezinsmedewerker 'De Cocon' een eerste afspraak voor samenkomst gemaakt, waarop voor de ouders, minderjarige en hun netwerk door de consulent de gevaarboodschap, de bodemeis inzake veiligheid en veiligheidsdoelen zal worden besproken, evenals de focus op veiligheidsplanning waarin ook het netwerk een belangrijke rol heeft. Op dit overleg wordt ook het netwerk verwacht.
- In de veiligheidsplanning wordt duidelijk omschreven wanneer het dossier kan worden afgesloten, met name: wat goed genoeg is, wat verwacht wordt van een goed werkend veiligheidsplan. Dit wordt van bij aanvang duidelijk afgestemd met de jeugdrechter.

- Zo snel als mogelijk gaat de gezinsmedewerker 'De Cocon' met de ouders en de kinderen aan de slag er wordt ingezet op de verbinding tussen ouders en kinderen.
- De consultant en de gezinsmedewerker 'De Cocon' stemmen bij aanvang van de samenwerking af op de reservatie van twee data met oog op de planning van een tussentijdse en eindevaluatie van de procesgang i.s.m. minderjarigen, ouders en netwerk.
- Gedurende het traject neemt de consultant de nodige communicatie met de jeugdrechter op met oogpunt van informeren, advisering en waar nuttig organisatie van een kabinetsbespreking.
- Afronding traject veiligheidsplanning binnen context van Hoogdringendheid:
 - Overgang naar gemandateerde voorziening (GV) en einde gerechtelijke jeugdhulp: M-doc door SDJ, organisatie triadegesprek SDJ/GV + brief van GV dat zij verder opvolgt.
 - Na 60 dagen overgang naar de gewone gerechtelijke procedure
 - In geval van overgang naar de gewone gerechtelijke procedure: BMO na 75 dagen
- Er wordt geen volgende casus opgestart alvorens de vorige te hebben besproken op een reflecting team + (= met ook deelname van directies, staf). Focus van deze besprekingen zijn onder meer innovatie voor wat betreft de samenwerkingsprocessen en de module veiligheidsplanning in geval van urgente MaNo - jeugdhulp. In totaal worden er 3 cases opgenomen in het innovatief project.

4 De eerste casus binnen het innovatief project

Omwille van de vertrouwelijkheid van de gegevens, wordt een beknopte schets gegeven van de aanmelding. De stuurgroep ontving een uitgebreide casusbeschrijving.

4.1 Beknopte schets van aanmelding

De politie vraagt om crisisopvang om de nacht te overbruggen. De jongere (17 jaar) wil niet naar huis en niet in gesprek gaan met zijn ouders. Het parket wil het dossier in de vrijwilligheid houden en bekijken of een gesprek dag erna wel lukt. Dit lukt niet. Het parket meldt deze casus aan via hoogdringendheid bij de jeugdrechtbank.

casus

Het samenleven tussen de jongere en zijn mama verloopt al enige tijd moeilijk. Een zoveelste conflict escaleerde uiteindelijk tot een fysiek conflict. Ook is er een vermoeden van suïcidaliteit bij de jongere.

Vader en moeder zijn gescheiden. De jongere heeft reeds anderhalf jaar geen contact meer met zijn papa. Op het moment van de crisis is een oriëntering naar papa dan ook geen optie. Papa wordt wel op de hoogte gebracht door mama over de opvoedingsmoeilijkheden thuis.

Na voorleiding voor de Jeugdrechter wordt de begeleiding opgestart. De jeugdrechter heeft een aantal voorwaarden (bodemeisen) uitgesproken.

- J moet op het einde van de begeleiding op een veilige plek zijn.
- Er wordt geen geweld gebruikt.
- Een vertrouwensfiguur vinden die ondersteunend is voor J.
- Een duidelijk en positief toekomstbeeld.

De begeleiding van 'De Cocon' start op het moment dat de jongere in een crisisbed verblijft voor een kortdurende crisisopvang (14 dagen).

4.2 Cijfers en EXIT-vragenlijst

In deze casus had de gezinsmedewerker iets meer dan 38u56 rechtstreeks contact met het cliëntsysteem. Gemiddeld per week betekent dit een intensiteit van 6u29 per week rechtstreeks contact met het cliëntsysteem.

Cliëntwaardering brengen we in 'De Cocon' sinds 2016 in kaart via EXIT-vragenlijst van de MOgroep Jeugdzorg/ Stichting Alexander. De EXIT-vragenlijst is een korte vragenlijst die aan het einde van de begeleiding wordt ingezet om de cliënttevredenheid over het resultaat van de hulp te meten. Het gaat daarbij om de mening en

beleving van de cliënt. We gebruiken de EXIT omdat de betrouwbaarheid van de EXIT onderzocht is. Zowel beide ouders als de jongere vulden de EXIT-vragenlijst in.

Het rapportcijfer dat de ouders gaven was 10. Dit betekent een maximumscore. Op de subschaal resultaat werd een score van 3,8/4 gegeven (goede beoordeling) op subschaal procesverloop een 4.

Het rapportcijfer van de jongere was 5. Dit is een matige beoordeling. Op de subschaal resultaat werd een score van 3,2/4 gegeven (goede beoordeling) op subschaal procesverloop een 2,8 (voldoende).

5 De tweede casus binnen het innovatief project

5.1 Beknopte schets van aanmelding

In de nacht van vrijdag op zaterdag wordt de politie gebeld door een buur voor een baby die blijft wenen in de nacht en dit niet voor de eerste keer. De politie gaat kijken en ziet dat de twee kinderen (10 maanden en 10 jaar) alleen thuis zijn. De kinderen worden door politie meegenomen en worden daarna opgevangen in een ziekenhuis. Mama neemt de volgende ochtend contact op met de politie.

Mama geeft aan dat zij zich noodgedwongen prostitueert omwille van schulden en niet anders kan om de kinderen alleen thuis te laten. Beide kinderen hebben twee verschillende vaders waar geen contact meer mee is.

Mama wordt op maandag voorgeleid voor de jeugdrechter. De jeugdrechter besluit om de kinderen onder te brengen in crisisopvang en geeft toelichting aan mama over de beslissing. Tevens installeert ze 'Crisishulp aan Huis' en de nood aan een veiligheidsplan. Hierbij wordt als eis uitgesproken dat gegarandeerd moet worden dat beide kinderen op ieder moment van de dag onder toezicht zijn van een volwassen persoon die voor hen kan zorgen en dat er een veiligheidsplan opgemaakt wordt met minstens 3 volwassen personen uit het netwerk van mama waarin staat wie wat doet om ervoor te zorgen dat de kinderen steeds opgevangen worden door een betrouwbaar persoon als mama er niet is. Verder is het van belang dat er een Woord-en Beeldverhaal (Words and Pictures) wordt opgemaakt zodat het oudste kind en later het jongste kind uitleg krijgen over wat er gebeurd is en wat er verder zal gebeuren zodat ze weer veilig zijn.

5.2 Cijfers en EXIT-vragenlijst

In deze casus had de gezinsmedewerker iets meer dan 33 uren rechtstreeks contact met het cliëntensysteem. Gemiddeld per week betekent dit een intensiteit van 5u30 per week rechtstreeks contact met het cliëntensysteem.

Helaas werd de EXIT-vragenlijst niet ingevuld door de cliënt.

6 De derde casus binnen het innovatief project

De bedoeling was om 3 casussen in dit experiment op te nemen. Uiteindelijk is het bij twee casussen gebleven.

De oorzaken zijn divers. Volgende redenen hebben meegespeeld:

- Er werd gekozen binnen CaH om ervaren crisisbegeleiders in te zetten in dit experiment. Vanuit OSD werd gekozen om de casussen te laten begeleiden door de twee Oost-Vlaamse onderzoeksconsulenten 'Signs of Safety'.
- Zowel de crisisbegeleider als de consulent dienden de gehele periode van de begeleiding tijdens dit experiment beschikbaar te zijn. Ook de aanwezigheid van de jeugdrechter tijdens de duur van de begeleiding was een vereiste. Wanneer een verlof ingepland was bij consulent, crisisbegeleider of jeugdrechter, werd er niet opgestart.
- Er werd gekozen om een beurtroelsysteem (eerst Gent, daarna Dendermonde).
- Er werd gekozen om geen nieuwe casus op te starten vooraleer de voorgaande casus ten gronde was besproken en het geleerde kon worden meegenomen naar de volgende casus.
- Ook ziekte van medewerkers en de Corona-pandemie waren oorzaken.

De teamverantwoordelijke 'Sociale dienst van de jeugdrechtbank' Dendermonde en 'Sociale dienst van de jeugdrechtbank' Gent geven beide aan dat er vele casussen zijn, die in aanmerking komen voor zo'n nieuwe module, maar dat bovenstaande oorzaken de verklaring zijn voor slechts twee casussen in het experiment.

7 Wat heeft gewerkt in de 2 casussen?

Vanuit de bespreking van deze 2 casussen kunnen we het volgende afleiden van wat heeft gewerkt.

- Het perspectief van begeleiding voor 6 weken (en niet een mogelijks TnT met geen perspectief op een CaH) vanaf de opstart maakt een andere mindset en realiteit, waardoor de focus van zoeken achter een aanbod verschuift naar werken in de casus. Opvang blijft een middel, begeleiding is werkzaam.
- Het spreken van dezelfde gemeenschappelijke taal (kader SOS) tussen gezinsmedewerker CaH en consulent.
- De intense samenwerking tussen consulent en gezinsmedewerker (inclusief de wederzijdse vlotte bereikbaarheid), met duidelijke rolafspraken (ook verduidelijkt naar het cliëntsysteem), het elkaar op de hoogte houden van alle stappen en ontwikkelingen. De gemeenschappelijke werkbegeleiding en het aansluiten op het processteam van de gezinsmedewerker..
- In de procesgang is de voorleiding bij de jeugdrechter een belangrijk momentum waarop alle actoren (consulent, cliënt en jeugdhulpaanbieder De Cocon) bij voorkeur aanwezig zijn. Indien niet mogelijk, moet dit in het tweede moment worden opgevangen.
- Hier wordt middels de autoriteit van de jeugdrechter de reden van gerechtelijke tussenkomst duidelijk gesteld, evenals het belang van inzet door de ouders en het netwerk om samen met de jeugdhulpverlening een veiligheidsplan te maken dat een antwoord biedt op de bodemeisen inzake veiligheid van de betrokken minderjarige. Op de voorleiding werden ook duidelijk de gevolgen verwoord in geval er onvoldoende wordt ingezet op veiligheidsplanning.
- De duidelijke boodschap met daarbij horende eisen uitgesproken door de jeugdrechter op de voorleiding gaven een duidelijk kader, maar ook de hoop dat de plaatsing niet lang hoeft te duren, indien aan de eisen wordt voldaan.
- Ook het vertrouwen van de jeugdrechter in de consulent en de gezinsmedewerker gaf veel energie en was zeer ondersteunend.
- Onmiddellijk aansluitend op de voorleiding wordt in de driehoek consulent – minderjarige/ouders – jeugdhulpaanbieder De Cocon onmiddellijk een eerste afspraak voor samenkomst gemaakt, waarop voor de ouders, minderjarige en hun netwerk door de consulent de gevaarboodschap, de bodemeis inzake veiligheid en veiligheidsdoelen zal worden besproken, evenals de focus op veiligheidsplanning waarin ook het netwerk een belangrijke rol heeft. Op dit overleg wordt ook het netwerk verwacht.
- De duidelijke bodemeisen en verwachtingen naar het cliëntsysteem.
- Het sterk betrokken netwerk in deze casussen.
- Het succes zit hem in de sterke samenwerking tussen consulent en gezinsmedewerker en het gemeenschappelijk traject vertrekkende vanuit het zelfde perspectief.

8 Aanzet tot module 'veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp'

Het experiment leert dat, in een intense samenwerking tussen OSD en diensten crisis hulp, een crisisbegeleidingsvorm 'veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp' van 6 weken, mogelijk en wenselijk is, tijdens de procedure hoogdringendheid. Deze module is verlengbaar met 2 weken in die situaties dat voor einde van de procedure hoogdringendheid (HD – 60 dagen) er:

- een overstap naar de vrijwilligheid (gemandateerde voorziening) moet worden gemaakt;
- enkele doelen van het gezin nog niet zijn bereikt, die via een verlenging wel zouden worden bereikt;
- een beperkte periode moet worden overbrugt in functie van aansluitende gerechtelijke vervolghulp.

Op deze manier is de termijn van deze module afgestemd op de termijn met betrekking tot hoogdringendheid (60 dagen) en worden breuken in de hulpverlening in deze periode alvast vermeden.

Bij start van de begeleiding in kader van de hoogdringendheid is er vaak weinig geweten over het gezin en de situatie. Een terugkeer naar huis kan niet bij voorbaat uitgesloten worden. Vandaag is er voor gezinnen waar

crisisbegeleiding een alternatief zou zijn, maar niet kan opstarten wegens geen aanbod beschikbaar, het enige alternatief crisisverblijf, gelet op de hoogdringende maatregel.

Crisisbegeleiding biedt in situaties van hoogdringende maatregel waar terugkeer naar huis niet op voorhand wordt uitgesloten een meerwaarde, om die situaties te verkennen, waar jeugdrechter en consulent nog geen zicht op hebben. Een snelle intensieve beeldvorming met aandacht voor de crisis, het aspect veiligheid en het verkennen van het netwerk van de minderjarige, zouden tot een betere maatregel kunnen leiden. Het is nu eenmaal moeilijk om een goede risico inschatting te maken als er weinig informatie is. In samenwerking met jeugdrechter, consulent en crisisbegeleider kan crisisbegeleiding het netwerk betrekken van de cliënt met oog op het installeren van directe veiligheid.

Kinderen die veilig zijn in hun gezin worden beschermd tegen risico's en gevaren als kindermishandeling, geweld en misbruik. Maar veiligheid van kinderen omvat meer. Van belang is ook dat kinderen worden beschermd tegen verwaarlozing, tegen huiselijk geweld, dat ze gestimuleerd worden door hun ouders, aandacht krijgen en erkenning. Dit alles draagt ertoe bij dat kinderen zich ontwikkelen, leren en uitgroeien tot zelfstandige, zelfredzame en gelukkige volwassenen. Het kind is veilig als het structureel kan rekenen op een volwassene die voorziet in zijn of haar basale fysieke en emotionele behoeften, die het beschermt tegen gevaar en die daarin continuïteit en voorspelbaarheid biedt. In de literatuur over kindermishandeling en veiligheid komen veelal een viertal aspecten naar voren:

- Veiligheid is de aanwezigheid van regelmaat en stabiliteit in het gezin. Begrippen die binnen dit aspect van veiligheid onderscheiden kunnen worden zijn: overzichtelijkheid, structuur, continuïteit en voorspelbaarheid.
- Veiligheid gaat ook om lichamelijke en emotionele zorg. Belangrijke begrippen binnen deze definitie zijn: zorg, de basale verzorging, affectie, acceptatie en bescherming. Het is belangrijk oog te hebben voor het feit dat veiligheid niet alleen betrekking heeft op de opvoeding binnen het gezin maar dat het ook gaat om de bredere leef- en woonomgeving van het gezin.
- Veiligheid is het gevoel van geborgenheid die kinderen ervaren. Wanneer een kind zich geborgen voelt zal dit ten goede komen aan de emotionele ontwikkeling.
- Veiligheid is tenslotte de afwezigheid van geweld en (seksueel) misbruik en daarnaast het bieden van bescherming tegen geweld en misbruik.

De realiteit is echter dat veiligheid een diffuus begrip is, veiligheidsrisico's wisselend geïnterpreteerd worden en oplossingen om de veiligheid te vergroten minder maakbaar blijken dan we soms denken. Daarom moeten zorgen over veiligheid bespreekbaar zijn, op elk moment en door iedereen. En daarom is er pas sprake van oplossingen als die gezamenlijk gekozen worden en de veerkracht van het gezin en de steun uit de sociale omgeving versterken.

Werken aan veiligheid op de korte termijn (directe veiligheid) betekent het stoppen van de kindermishandeling en de onveilige situatie en het beschermen van slachtoffers. Ook het direct aanpakken van bronnen van stress, het herstellen van de balans draagkracht en draaglast van de ouders, het bieden van praktische ondersteuning, het opbouwen van een werkrelatie en het motiveren tot hulp, horen hierbij.

Diffuse begrippen vragen om goede dialoog

Om te bepalen of een jeugdbeschermingsmaatregel op zijn plaats is of niet, moeten veiligheid- en risicotaxaties worden gemaakt van zaken die niet eenvoudig te definiëren zijn: de mate van veiligheid of ontwikkelingsbedreiging, de mate waarin ouders weer verantwoordelijkheid kunnen nemen of bereid zijn om hulp te accepteren. Afgezien van gevallen van expliciet huiselijk geweld en evidente kindermishandeling in combinatie met pertinente weigering van hulp door de ouders, blijken de meeste situaties niet zo eenduidig. Onderzoek laat dan ook zien dat professionals vaak verschillend oordelen over een zaak. Het enige vrij goed objectiveerbare gegeven is dat iemand zich kennelijk zorgen maakt over de situatie van een kind. Vervolgens werkt het niet als hulpverleners zonder de inbreng van de ouders en het kind proberen een waarheid te creëren waarmee zij interventies kunnen legitimeren. Wat wel werkt is dat hulpverleners met de ouders en het kind vanaf het begin een goed gesprek voeren over de zorgen die zijn geuit. Werkzame principes daarvoor zijn:

- duidelijkheid geven over het wat en waarom van de zorgen;
- in samspraak analyseren van de situatie en de ontwikkeling van kinderen;
- gelijkwaardig samenwerken met kinderen en ouders, met de uitnodiging keuzes te maken, feedback te geven, regie te nemen;
- kinderen en opvoeders motiverend en oplossingsgericht ondersteunen.

- en het activeren van het sociaal en familiaal netwerk als belangrijke steun en beschermende factor.

In de twee casussen van het experiment werd uithuisplaatsing vermeden. Zowel OSD als 'De Cocon' zijn er zich van bewust dat uithuisplaatsing niet altijd vermeden kan worden. Belangrijk is dat ook in situaties waar dit niet vermeden werd, het gezin en het kind heel goed weten waarom.

Als basis kan hiervoor de Ambulante Spoedhulp (combinatie zoeklichtfunctie en werkplaatsfunctie met sterke focus op competentieversterking) worden ingezet, zodat onderzoek en crisishulpverlening hand in hand gaan. Belangrijk is dat de eerste fase van Signs of Safety binnen de Ambulante Spoedhulp is ingebed in de methodiek. Binnen de Ambulante Spoedhulp is netwerk en veiligheid prioritair. Via verdieping met betrekking tot veiligheidsplanning, heeft de module –ons inziens – de potentie om wezenlijk te verbeteren.

Een eerste aanzet tot fasering en stappenplan in de samenwerkingsprocessen (procedurele stappen)

Op grond van de gedocumenteerde trajecten kunnen we nog geen uitgewerkte methodiek formuleren (met uitgewerkte fasering) maar kunnen we wel komen tot volgende een eerste aanzet tot fasering en stappenplan in de samenwerkingsprocessen.

Dag	Wat/inhoud	Wie ?
1	Vordering hoogdringende maatregel + plaatsing van kind(eren) in crisisopvang of netwerk	
1-3	Zo snel mogelijk volgend op de vordering gebeurt een inschatting naar mogelijke toeleiding crisisbegeleiding	Teamverantwoordelijke Jeugdrechtbank/procesteam
1-3/4	Fiat Jeugdrechter	Overleg Consulent/Jeugdrechter
1-3/4	Dispatch naar crisismodule begeleiding Afstemming tussen Consulent en crisisbegeleider (eventueel telefonisch) m.b.t. gevaarsboodschap en veiligheidsdoelen + rolverdeling	Consulent/Crisismeldpunt/De Cocon Consulent/Crisisbegeleider
3/4	Voorleiding Jeugdrechtbank : Jeugdrechter zet kader uit voor 'Signs of Safety' traject + verduidelijking van bodemeisen	Jeugdrechter/Minderjarige/ouders/consulent en crisisbegeleider
3/4	Direct volgend op de voorleiding is er een gesprek waarbij aan ouders en minderjarige de gevaarsboodschap en de veiligheidsdoelen gecommuniceerd worden en de rolverdeling Consulent/Crisisbegeleider verduidelijkt worden	Ouders/ Minderjarige /Consulent/Crisisbegeleider
5	- Uitleg aan de minderjarige over reden van tussenkomst JRB (aan de hand van immediate story) - 1 ^{ste} huisbezoek : nogmaals duiden van rollen en verwachtingen + uitklaren	In de voorziening/netwerk : (Consulent) en Crisisbegeleider (Consulent) en Crisisbegeleider

	gevaarsboodschap + netwerk in het traject	
6	1 ^{ste} beslissing rond terugkeer naar huis + eventuele verlenging crisisopvang/opvang in de context a.d.h.v. 1 ^{ste} inschatting en mogelijkheid veiligheidsplan	Consulent (Jeugdrechter) in overleg met crisisbegeleider of via miniteam? Crisisbegeleider in overleg met Crisismeldpunt
7	Terugkoppeling naar ouders/ Minderjarige rond mogelijke terugkeer naar huis of verlenging	Crisisbegeleider/consulent?
7-14	- Verzamelen van info i.f.v. veiligheidsinschatting/veiligheidsplan/n etwerkoeverleg/ Eventueel. Beslissing over terugkeer naar huis (indien er verlenging was) of terugkoppeling JR indien een terugkeer naar huis onmogelijk blijkt	- Crisisbegeleider i.s.m ouders/ Minderjarige en afstemming met consulent - Consulent(Jeugdrechter) in overleg met crisisbegeleider of via miniteam ?
14/15	Eerste netwerkoeverleg i.f.v. het bespreken van de veiligheid en veiligheidsplan Dit omvat verder o.a.: - uitleg van het traject aan het netwerk - voorstelling van alle betrokken partijen en diensten - verduidelijking gevaarsboodschap, veiligheidsdoelen en bodemeisen - voortgezet assessment krachten en zorgen - bespreken voorstel veiligheidsplan + komen tot 1 ^{ste} engagementen/afpraak - een eerste versie van ondertekend veiligheidsplan wordt voorgelegd aan de Jeugdrechter	- Consulent/Crisisbegeleider/ouders/ Minderjarige/informeel en professioneel netwerk bij voorkeur op een neutrale plaats (bv. VAC) - Consulent/(crisisbegeleider)
15-28	Werkfase: implementatie en finetune van het veiligheidsplan/werken aan de veiligheidsdoelen/verdere contacten met netwerk/...	- Ouders/ Minderjarige /Netwerk/Crisisbegeleider
28	Tussentijdse evaluatie van het veiligheidsplan en de veiligheidsdoelen + eventuele bijsturing	- Ouders/Minderjarige/Crisisbegeleider/ Consulent/
29-40	Verdere werkfase	- Ouders/Minderjarige/Netwerk/ Crisisbegeleider
40	2 ^{de} netwerkoeverleg : - evaluatie van het veiligheidsplan - Verdere afspraken m.b.t wat nodig is ifv mogelijk advies naar jeugdrechter	- Ouders/Minderjarige/Netwerk/ - Consulent/Crisisbegeleider
41/42	Advies aan de Jeugdrechter inzake verderzetting/stopzetting of doorverwijzing OCJ + bekijken eventuele verlenging begeleiding.	- Consulent en procesteam

	Verlenging is mogelijk bij volgende situaties: <ol style="list-style-type: none"> 1. een overstap naar de vrijwilligheid (gemandateerde voorziening) moet worden gemaakt; 2. enkele doelen van het gezin nog niet zijn bereikt, die via een verlenging wel zouden worden bereikt; 3. een beperkte periode moet worden overbrugt in functie van aansluitende gerechtelijke vervolghulp. 	
42	Beslissing jeugdrechter inzake dossier en communicatie naar ouders/ Minderjarige/Netwerk	- Jeugdrechter/ouders/Minderjarige/ Netwerk/consulent en crisisbegeleider
42-56	Indien verlenging begeleiding: verdere opvolging en afronding (onder andere eventuele overdracht naar OCJ/verdere doelen/overdracht vervolghulpverlening) Indien noodzakelijk beslissing jeugdrechter inzake dossier	- Ouders/Minderjarige/Netwerk/ Crisisbegeleider

9 **Aanbeveling – vervolg**

Het experiment leert dat, in een intense samenwerking tussen OSD en diensten crisishulp, een crisisbegeleidingsvorm ‘veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp’ afgestemd op de procedure hoogdringendheid, mogelijk en wenselijk is. Breuken in deze intense periode voor de cliënt in de hulpverlening kunnen hierdoor worden vermeden. In de huidige organisatie van crisishulp (en regelgeving) is dit niet mogelijk.

Gelet op het beperkt aantal casussen (2) en de overtuiging van de meerwaarde van zo’n nieuwe module door de 'De Cocon' en OSD, is het aangewezen om bijkomende praktijk te verwerven. Ook het Agentschap Opgroeien vindt het interessant dat er meer praktijk en leerervaring wordt verworven. Om de methode verder uit te werken is er nood aan bijkomende praktijk. Op de stuurgroep d.d. 10 december 2020 werd afgesproken om in het voorjaar 2021 hieromtrent samen te zitten.

Met dit project beschikken we over een aanzet tot module ‘veiligheidsplanning bij urgente MANO jeugdhulp’. Deze kan via praktijk verder worden ontwikkeld tot een volwaardige methodiek.

10 Bijlage: Over Signs of Safety²

Signs of Safety is van oorsprong een Australische manier van werken. Het beoogt de eigen kracht (empowerment) van het gezin op respectvolle wijze te versterken, zet het sociaal netwerk in en biedt praktische handvatten aan professionals, ouders en kinderen om de veiligheid te verbeteren. De professional werkt vanuit partnerschap met ouders aan de veiligheid van kinderen en maakt gebruik van gesprekstechnieken uit de oplossingsgerichte therapie.

Het uitgangspunt van Signs of Safety is dat ieder gezin, ook als sprake is van kindermishandeling, beschikt over positieve eigenschappen en een sociaal netwerk, hoe beperkt ook. De vooronderstelling is dat dit sleutels zijn voor verbetering van de opvoedingspraktijk en de veiligheid van het kind. Samen met gezin en netwerk wordt gezocht naar wat er goed gaat in het gezin en hoe positieve elementen versterkt en ingezet kunnen worden als praktische oplossingen. Dit zorgt voor een beter draagvlak bij ouders waardoor andere, soms onconventionele, oplossingen kunnen worden gevonden dan die welke de professional aandraagt. Ouders en kinderen kunnen zo weer grip krijgen op hun leven en het veranderingsproces.

Tegelijkertijd is er de zorg over de veiligheid van de kinderen die meestal de aanleiding vormde voor een (aan)melding bij jeugdzorg. De professional stelt op basis daarvan grenzen ('bodemeisen') waarbinnen het gezin zelf oplossingen bedenkt. Door gezinnen duidelijk uit te leggen wat er wordt verwacht, zijn zij beter in staat om ook zelf oplossingen te bedenken en de veiligheid te herstellen. Samen met ouders, kinderen en het sociale netwerk worden bereikbare doelen geformuleerd en wordt vastgelegd in een veiligheidsplan wie wat gaat doen om de veiligheid duurzaam te garanderen. De professional gebruikt daarbij gesprekstechnieken uit de oplossingsgerichte therapie (De Shazer, 1988; Berg, 1994). Zes praktischelementen vormen een leidraad voor de professional om de capaciteiten van een gezin beter uit te laten komen, te versterken en te beoordelen. Dit zijn:

1. Opstelling ten opzichte van het probleem (de (vermeende) kindermishandeling), het oplossen daarvan en mening over de professional en hulpverlenende instantie. De professional moet van elk gezinslid weten wat zijn of haar mening hierover is. Het kennen van deze opstelling helpt de professional om te reageren en uitvoerbare plannen te ontwikkelen.
2. Uitzonderingen op de kindermishandeling: wanneer gaat het goed? Dit geeft de professional en het gezin hoop, omdat het laat zien dat het probleem niet altijd bestaat. Uitzonderingen kunnen ook een aanwijzing voor oplossingen bieden. Het (vrijwel) ontbreken van uitzonderingen geeft informatie over de ernst van de situatie.
3. De sterke punten en hulpbronnen van het gezin in kaart brengen waardoor kan worden voorkomen dat iedereen die bij het probleem betrokken is overweldigd en ontmoedigd wordt en waardoor ouders en hun netwerk zelf mogelijke oplossingen kunnen aandragen.
4. Concentreren op de doelen en oplossingen: helder krijgen van de doelen van het gezin om de veiligheid van het kind en hun leven in algemene zin te verbeteren. Deze worden afgezet tegen de door de hulpverlenende instantie geformuleerde bodemeisen van wat minimaal noodzakelijk is. Dit wordt in een veiligheidsplan vastgelegd en gezamenlijk gemonitord. Geformuleerde doelen en afspraken zijn gedetailleerd en concreet, bijvoorbeeld: 'als mamma huilt, bel ik tante Lieke (tel.nr. ...)'.
'.
5. Veiligheid en vooruitgang meten: tijdens het proces wordt voortdurend aan gezinsleden gevraagd hoe zij de veiligheid en de vooruitgang ervaren; de uitkomsten worden vergeleken met het oordeel van de professional. Dit gebeurt met zogenaamde schaalvragen, waarbij betrokkenen (inclusief professionals) op een schaal van 1-10 aangeven hoe zij de situatie inschatten.
6. Bereidheid, vertrouwen en vermogen: alvorens te proberen om plannen uit te voeren, is het belangrijk de bereidheid, het vertrouwen en het vermogen van de gezinsleden te bepalen.

De houding van de professional neemt bij Signs of Safety een centrale rol in. Volgens Turnell e.a. moet de professionals steeds streven naar de onderstaande houdingsaspecten.

- Respecteer de cliënt als iemand die het waard is om mee te werken.
- Werk samen met de persoon, niet met het misbruik.
- Besef dat samenwerken ook mogelijk is wanneer dwang is vereist.

² Deze beschrijving werd overgenomen uit TNO-rapport voor ZonMw, Empowered door Signs of Safety?, onderzoek naar de werkzaamheid van Signs of Safety in de jeugdzorg, TNO, Gezond Leven, 2017

- Erken dat in elk gezin signalen van veiligheid aanwezig zijn.
- Blijf veiligheid centraal stellen.
- Ga na wat de cliënt wil.
- Zoek altijd naar details.
- Concentreer je op het tot stand brengen van kleine veranderingen.
- Verwar de details van de zaak niet met een oordeel. Schort een oordeel op totdat zoveel mogelijk informatie is verzameld. Ieder kijkt vanuit een ander perspectief, geeft andere details en hiermee een ander oordeel.
- Bied keuzemogelijkheden.
- Behandel het gesprek als een platform voor verandering.
- Behandel deze praktische uitgangspunten als streefdoelen, niet als aannames.